

Христина Сковронська,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Західноукраїнський національний університет
Ростислав Руденський,
доктор філософії,
старший викладач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

СЮЖЕТНО-РОЛЬОВА ГРА В СИСТЕМІ ВИХОВАННЯ ІНІЦІАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Сучасний розвиток суспільства, динамічні соціальні зміни та модернізація системи дошкільної освіти актуалізують проблему формування базових особистісних якостей дитини вже на ранніх етапах онтогенезу. У контексті реалізації положень чинних нормативно-правових документів у сфері дошкільної освіти особлива увага приділяється розвитку активної, самостійної, соціально зрілої особистості, здатної до прояву ініціативи, творчості та відповідального вибору [2]. Саме ініціативність розглядається як одна з ключових якостей, що забезпечує готовність дитини до взаємодії з соціальним середовищем, адаптації до нових умов та подальшого успішного навчання.

У психолого-педагогічному дискурсі ініціативність трактується як інтегрована особистісна якість, що виявляється у прагненні дитини самостійно започатковувати діяльність, висувати власні ідеї, приймати рішення та втілювати їх у практичних діях. Дослідники підкреслюють, що ініціативність не є вродженою рисою, а формується поступово в процесі виховання та соціалізації, за умови створення сприятливого освітнього середовища й адекватного педагогічного супроводу [1; 4]. У структурі ініціативності виділяють емоційний компонент, що пов'язаний із внутрішнім бажанням діяти та позитивним ставленням до діяльності; пізнавальний компонент, який відображає усвідомлення дитиною змісту й значення власних дій; та діяльнісний компонент, що виявляється у реальному виконанні ініціативних вчинків.

Дошкільний вік визначається науковцями як сенситивний період для формування базових якостей особистості, оскільки саме в цей час активно розвиваються емоційно-вольова сфера, пізнавальні процеси, комунікативні вміння та соціальні мотиви поведінки. Особливістю старшого дошкільного віку є зростання потреби дитини в самостійності, визнанні з боку однолітків і дорослих, а також прагнення до самореалізації у значущій діяльності. За таких умов виховання ініціативності набуває особливого значення, адже саме вона забезпечує перехід від ситуативної активності до усвідомленої, цілеспрямованої поведінки.

Провідним видом діяльності старших дошкільників є гра, зокрема сюжетно-рольова, яка створює унікальні можливості для розвитку особистості. Сюжетно-рольова гра виступає особливою формою відображення дитиною соціальної дійсності, у межах якої вона моделює взаємини дорослих, засвоює соціальні ролі, норми та правила поведінки. У процесі гри дитина самостійно

визначає тему, розподіляє ролі, планує хід подій, що сприяє розвитку ініціативності як внутрішньо вмотивованої активності.

Наукові дослідження підтверджують, що саме в сюжетно-рольовій грі ініціативність проявляється найбільш природно та невимушено [3; 4]. Діти виявляють здатність пропонувати нові ідеї, змінювати розвиток сюжету, творчо використовувати ігрові атрибути, вступати у партнерську взаємодію з однолітками. На відміну від інших видів діяльності, гра не передбачає жорсткої регламентації з боку дорослого, що дозволяє дитині діяти відповідно до власних інтересів і потреб, формуючи внутрішню мотивацію до активності.

Водночас сучасна практика дошкільної освіти засвідчує тенденцію до зменшення частки вільної ігрової діяльності у розпорядку дня дітей, що негативно позначається на розвитку ініціативності. Надмірна орієнтація на раннє навчання, використання директивних методів організації діяльності, авторитарний стиль взаємодії дорослих із дітьми призводять до обмеження можливостей для самостійного вибору, творчості та ініціативних проявів. За таких умов гра втрачає свою розвивальну функцію та перетворюється на формалізований процес, керований дорослим.

Особливої ваги у вихованні ініціативності набуває позиція педагога, який має виступати не керівником, а партнером у грі [1]. Опосередкований педагогічний супровід передбачає створення умов для самостійної ігрової діяльності, підтримку ініціативних проявів дітей, заохочення творчих рішень і водночас ненав'язливе коригування взаємодії у разі виникнення труднощів. Така позиція сприяє формуванню у дітей впевненості у власних силах, відповідальності за прийняті рішення та готовності до співпраці.

Важливою умовою розвитку ініціативності є також організація предметно-ігрового середовища, яке має бути варіативним, доступним і динамічним. Різноманітність ігрових матеріалів, можливість їх багатофункціонального використання, оновлення атрибутів відповідно до інтересів дітей стимулюють виникнення нових сюжетів і сприяють активізації творчої уяви. Предметно-ігрове середовище виконує роль своєрідного каталізатора ініціативних дій, спонукаючи дітей до самостійного вибору та реалізації власних задумів.

У контексті сучасних гуманістичних підходів до дошкільної освіти виховання ініціативності розглядається як цілеспрямований педагогічний процес, що передбачає поєднання свободи вибору з педагогічною підтримкою. Формування цієї якості відбувається за умови емоційно безпечного середовища, у якому дитина не боїться помилок, відчуває підтримку дорослого та схвалення з боку однолітків. Саме такі умови сприяють розвитку внутрішньої активності, готовності до самовираження та ініціювання нових форм діяльності.

Отже, сюжетно-рольова гра є ефективним засобом виховання ініціативності старших дошкільників, оскільки забезпечує природні умови для прояву самостійності, творчості та соціальної активності. Системна організація ігрової діяльності, партнерська позиція педагога та створення розвивального ігрового середовища дозволяють реалізувати потенціал гри як провідного чинника особистісного становлення дитини. У сучасних умовах дошкільної

освіти актуальним є повернення ігрової діяльності на провідне місце в житті дитини як необхідної умови формування ініціативної, соціально активної та творчої особистості.

Список використаних джерел

1. Беленька Г. Місце ігрової діяльності в житті сучасного дошкільника та її особливості. *Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія. Педагогіка. Психологія: зб. наук. пр.* 2009. Вип. 1. С. 62–68.

2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ: метод. посіб. / Беленька Г., Гавриш Н., Васильєва С., Маршицька В., Нечай С., Орлова Г., Шкляр Н. Харків: Мадрид, 2015.

3. Дудова Т. Сюжетно-рольова гра – школа життя. *Дошкільне виховання.* 2003. № 8. С. 7–9.

4. Патрабой І. Батькам про цінність сюжетної гри. *Дошкільне виховання.* 2014. № 1. С. 15–17.